

Ihme- kertomuksia arkieliämässä

Sari Katajala-Peltomaa: Gender, Miracles, and Daily Life. The Evidence of Fourteenth-Century Canonization Process. Brepols, Turnhout 2009. 312 s.

Sari Katajala-Peltomaan väitöskirja on julkaistu Brepolsin sarjassa *History of Daily Life*. Aiheensa puolesta teos sopiikin sarjaan erinomaisesti, sillä sen keskiössä ovat maallikoiden ihmekertomukset, jotka ovat säilyneet osana Herefordin piispan Thomas de Cantilupen ja italialaisen Nicholas Tolentinolaisen kanonisaatioprosessin pöytäkirjoja 1300-luvun alkupuolelta. Näiden sinänsä arjesta poikkeavien tapahtumien kuvaukset toimivat rikkaana lähdeaineistona Katajala-Peltomaalle, joka pääsee niiden kautta tarkastelemaan yhteisön sukupuolittunutta roolija-

koa ja maallikoiden suhdetta pyhimyksiin. Arjen historia ja tavallisten ihmisten kokemukset ovat keskiajantutkimuksessa viime aikoina esillä olleita trendejä, ja siten Katajala-Peltomaan väitöskirja heijastaa hyvin tutkimuksen uusia teemoja. Kanonisaatioprosessin pöytäkirjoja on myös ruvettu viime vuosikymmeninä arvostamaan uudella tavalla sosiaalishistorian lähdeaineistona, joka paljastaa lähiluvun kautta yksityiskohtia ihmisten arkieliämästä ja yhteisöjen sisäisistä suhteista, rooleista ja arvoista.

Vaikka sukupuolen tuottaminen ja uusintaminen ovat Katajala-Peltomaan tarkastelun keskiössä, hän nostaa ansiokkaasti esiin myös muita todistajanlausuntoihin vaikuttaneita tekijöitä, kuten iän ja vaurauden. Näin hän kyseenalaistaa yksinkertaisen nais / mies -jaottelun ja pyrkii monisyisempään lähestymistapaan. Monissa kohdin Katajala-Peltomaan lähdeaineisto antaakin materiaalia kiinnostaviin tulkintoihin, jotka eivät tue klerikaalisen, usein naisvihamielisenkin, kirjallisuuden tarjoamaa kuvaa aikansa sukupuolirooleista. Näin kanonisaatiopöytäkirjat päästävät tutkijan lähemmäksi sitä todellista arkieliämää, jota ihmiset keskiajalla elivät.

Ensimmäisessä luvussa Katajala-Peltomaa esittelee lähdeaineistoaan ja sen luonnetta tuoden hyvin esiin ne tekijät, jotka vaikuttivat muistiinmerkittyjen ihmeiden valintaan. Kanonisaatioprosessia johtaneet kirkonmiehet kontrolloivat sitä, ketä haastateltiin ja mitä heiltä kysyttiin. Valintoihin vaikuttivat niin todistajan asema ja luotettavuus kuin kyseessä olleen ihmeen luonnekin. Haastatellut todistajat olivat ihmeiden kokijoita ja todistajia sekä näiden perheenjäseniä ja muita yhteisön jäseniä, jotka olivat tietoisia tapahtuneesta ihmeestä. Näin kullakin ihmeellä oli useita todistajia, joiden kertomukset saattoivat poiketa tois-

taan. Katajala-Peltomaa näkee pyhimyksen puoleen kääntymisen tietoisena sosiaalisena strategiana, jota saatettiin hyödyntää arkieliämän ongelmia kohdattaessa. Toisessa luvussa hän tarkastelee tätä uskonnollisen elämän osaa yhteisöllisenä toimintana, joka loi ja vahvisti sosiaalisia siteitä. Pyhimyksen puoleen kääntymisen saattoi tapahtua joko julkisessa tilassa tai yksityisesti kodin seinien sisällä tai siihen saattoi liittyä kirkon pyhässä tilassa suoritettua rituaalista toimintaa. Julkisen ja yksityisen tilan jaottelu ei kuitenkaan Katajala-Peltomaan mukaan ole lähdeaineistossa millään tavalla tiukkaan rajattua tai muuttumatonta, vaan se oli aina tilanteen mukaan neuvoteltavissa.

Seuraavassa luvussa Katajala-Peltomaa keskittyy ihmeen jälkeisiin pyhimykselle suunnattuihin kiitollisuudenosoituksiin, kuten pyhiinvaelluksiin, votiivilahjoihin ja katumusharjoituksiin. Nämä kiitollisuudenosoitukset olivat merkittävässä roolissa maallikon ja pyhimyksen välisessä suhteessa, mutta samalla ne olivat myös sosiaalisesti näkyviä tekoja, jotka vaikuttivat ihmeen kokijan asemaan yhteisössään. Käsitelleessään pyhiinvaelluksia Katajala-Peltomaa kyseenalaistaa Victor ja Edith Turnerin ajatuksen pyhiinvaelluksesta liminaalisena tilana. Katajala-Peltomaan lähdeaineiston valossa pyhiinvaellus näyttäyty tyypillisenä strategiana, jonka avulla selvittiin arkieliämän haasteista ja joka ennemminkin vahvisti yhteisöllisiä siteitä kuin asetti pyhiinvaeltajan liminaaliseen tilaan. Pyhiinvaelluksen kautta naiset saattoivat tuoda yksityisen huolenpitäjän roolinsa esiin ja saada sille julkisen vahvistuksen. Juuri tämän tapainen sosiaalisten tekijöiden ja yhteisön roolin korostaminen osana pyhimyskulttia tekee Katajala-Peltomaan tutkimuksesta erityisen kiinnostavan. Lisäksi huomion kiinnittäminen erityisesti sukupuoliroo-

leihin tarjoaa mahdollisuuksia kanonisaatiopöytäkirjojen tuoreeseen tulkintaan.

Neljäs luku esittelee ihmeiden muistamista keskittyen etenkin perheen sisäisiin rooleihin ja muistamisen sosiaaliseen ulottuvuuteen. Pyhimyksen kultin ja ihmeen muiston ylläpitäjänä etenkin naiset näyttävät saaneen keskeisen roolin monissa perheissä. Muisti ja muistaminen ovat viime vuosikymmeninä olleet historiantutkimuksessa paljon esillä, ja aiheesta on kirjoitettu jopa käyttäen samoja lähteitä kuin Katajala-Peltomaa. Siten olisi ollut toivottavaa, että hän olisi käynyt enemmän keskustelua etenkin Robert Bartlettin ”Hirtetty mies” -teoksen kanssa.¹ Bartlettin vuonna 2004 ilmestynyt teos käsittelee samaista Thomas de Cantilupen kanonisaatioprosessia. Muisti on keskeisessä roolissa myös Bartlettin teoksessa; hänen painopisteensä vain on laajemmassa yhteisössä ja koloniaalisessa Walesissa, kun sitä vastoin Katajala-Peltomaa valaisee tarkemmin perheiden sisäisiä suhteita.

Kirjansa johtopäätöksissä Katajala-Peltomaa korostaa sukupuoliroolien tilannesidonnaisuutta ja liikkuvuutta. Hänen tutkimuksensa nouseekin kiinnostavasti esiin myös miesten huolenpito jälkeläistään erityisesti englantilaisessa talonpoikaisyhteisössä, kun taas italialaisten urbaanimassassa ympäristössä isillä ei ollut vastaavaa hoivaroolia. Tutkimuksen lähdemateriaali on sikäli hyvin valittua, että se tarjoaa välähdyksiä pyhimyksen kulttia ylläpitäneiden perheiden ja yhteisöjen arkeen ja sisäisiin suhteisiin toisin kuin esimerkiksi pyhimyselämäkerrat. Katajala-Peltomaa viittaa ohimennen kirjallisten

mallien vaikutukseen todistajalauseuntoihin, mutta aihetta olisi voinut pohtia syvemmin, sillä on selvää että esimerkiksi juuri pyhimyselämäkertojen kaltaisella materiaalilla on kuitenkin ollut vaikutusta siihen, miten pyhimysten ihmeistä kerrottiin. Lisäksi olisi ollut toivottavaa, että kirjoittaja olisi valottanut tarkemmin lähdeaineistonsa valintaan ja rajaamiseen johtaneita seikkoja sekä sitä, millä tavoin Nicholaksen ja Thomasin kanonisaatiopöytäkirjat edustavat lajiyyppiään. Joissakin kohdin kirjoittaja olisi myös voinut antaa lukijalle lähteistä sinänsä hyvin valittujen anekdoottien lisäksi hiukan tarkempaa tietoa siitä, kuinka usein kuvatut ilmiöt esiintyivät lähdeaineistossa sen sijaan, että hän vain toteaa näin olleen usein tai useimmiten (esim. s. 93).

Katajala-Peltomaa teos edustaa hyvin sitä suuntaa, johon keskiajantutkimuksessa ollaan menossa. Suurten poliittisten tapahtumien sijaan tutkimuksen keskiöön ovat nousemassa tavallisten ihmisten elämä ja tunteet. Kanonisaatiopöytäkirjat kuuluvat niihin lähteisiin, jotka on ikään kuin löydetty uudelleen, ja Katajala-Peltomaa tutkimuksen perusteella ne näyttävät erittäin hedelmälliseltä lähdeyhymältä juuri tämänkaltaiseen tutkimukseen.

– KATJA RITARI

1. Robert Bartlett (2004) *The Hanged Man*, Princeton University Press: Princeton. Suom. *Hirtetty Mies. Kerromus ihmeestä, muistista ja kolonialismista keskiajalla*, Gaudeamus, Helsinki 2006.